

СЕКЦІЯ 2 ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО, ГОСПОДАРСЬКО-ПРОЦЕСУАЛЬНЕ ПРАВО

УДК 001.891:346.1-027.236
DOI <https://doi.org/10.32999/ksu2307-8049/2025-1-2>

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ВІДНОСНОСТІ

Гаврилюк Олександр Олександрович,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник
відділу господарсько-правових досліджень проблем економічної безпеки
Державної установи «Інститут економіко-правових досліджень
імені В. К. Мамутова Національної академії наук України»
gavryliukscience@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6925-7793

Метою статті є визначення граней відносності категорії ефективності правового регулювання господарських відносин залежно від ракурсу юридичного погляду на відповідну характеристику господарського права як у контексті наукових досліджень, так і практики правотворчості, правореалізації та правозастосування з метою окреслення можливих особливостей її аналізу у конкретних умовах і з точки зору можливих цілей господарсько-правового регулювання.

Методологічною основою дослідження виступають загальнонаукові методи аналізу та синтезу, а також індуктивний та дедуктивний методи. Комбінація історичного, аксіоматичного та системно-функціонального методів дозволила сформувати методологічний концепт засобу визначення ефективності правового регулювання господарських відносин.

Результати. Автор висвітлює не розглянуті раніше у межах вітчизняних юридичних досліджень аспекти відносності ефективності правового регулювання господарських відносин за темпоральною глибиною (горизонтально), а також за характером (обсягом) спричинюваних наслідків не лише для визначеної мети, проте також і для суміжних правовідносин, врегульованих як нормами певної галузі, так й інших галузей права (вертикально).

Висновки. Результатом осмислення порушеної проблеми виступило формування автором основних положень методологічної рамки або базового концепту методу визначення ефективності правового регулювання господарських відносин з урахуванням відносності відповідного показника. В основу пропонованого конструкту покладається причинно-наслідкова схема «засіб правового регулювання – наслідок (результат)», яка забезпечує можливість аналізу інструмента, тобто правового засобу регулювання господарських відносин, а також наслідків його застосування.

Встановлюється, що втілення сформованого концепту у кінцевому методологічному продукті може бути забезпечене лише подальшою науковою розробкою зазначеної моделі із втіленням у ній чітких вимірюваних критеріїв, що окреслять гносеологічний потенціал відповідного методу і сферу, тобто предметний діапазон його можливого застосування.

Ключові слова: господарське право, господарсько-правові відносини, ефективність права, ефективність правового регулювання, ефективність юридичної діяльності, методологія, економіка права, економічна ефективність, оцінка ефективності, результативність.

EFFICIENCY OF LEGAL REGULATION OF ECONOMIC RELATIONS: METHODOLOGICAL PROBLEMS OF RELATIVITY

Gavryliuk Oleksandr Oleksandrovych,
Candidate of Juridical Sciences,
Senior Scientists at the Department of Economic and Legal Research
of Economic Security Problems,
State Organisation “V. K. Mamutov Institute of Economic and Legal Research
of the National Academy of Sciences of Ukraine”
gavryliukscience@gmail.com
orcid.org/0000-0001-6925-779

***Purpose** of the article is to outline the facets of relativity of the category “efficiency of economic relations legal regulation” in dependence of the angle of analysis of appropriate economic law problem particularly during its consideration either from the point of view of scientific research or law-making, law-realization and law-enforcement with the purpose to reveal the possible features of its comprehension in specific terms and taking into consideration the variety of possible aims of economic law regulation.*

***The methodological basis of the research** is formed by general scientific methods of analysis and synthesis, as well as inductive and deductive methods. At the same time the combination of historical, axiomatic and system-functional methods allowed to form the methodological concept of the instrument for determination of the efficiency of economic relations regulation.*

***Results.** The author highlights not considered before in the juridical researches aspects of relativity of economic relations legal regulation efficiency according to temporal depth (horizontally) as well as the character (volume) of consequences caused not only for defined aim, but also for adjacent legal relations regulated by legislative provisions of one or a few fields of law (vertically).*

***Conclusions.** The results of comprehension of the problem has embodied in author’s formulation of the main provisions of methodological frame that is the basic concept of the method of determination of economic relations regulation efficiency taking into account the relativity of appropriate indicator. The proposed construct is based on the cause and effect scheme “mean of legal regulation – consequence (result)” that allows to analyze the instrument, namely the legal mean of economic relations regulation, as well as consequences of its application.*

It is determined that embodiment of above-mentioned concept in final methodological product can be provide only by further scientific development of outlined model with its concretization by clear measurable criteria which in total will delineate thegnoseological potential of appropriate method as well as the sphere namely the subject range of its application.

***Key words:** economic law, economic legal relations, efficiency of law, efficiency of legal regulation, efficiency of juridical activity, methodology, law economy, economic efficiency, evaluation of efficiency.*

Вступ. Чіткість, однозначність і системний характер понятійно-категоріального апарату господарського права виступає якщо не визначальним, то принципово важливим аспектом розвитку господарсько-правової науки. При цьому йдеться як про мінімізацію різночитань, так і про налагодження ефективної змістовно-інформаційної комунікації всередині окремих блоків юридичної діяльності, зокрема правотворчості, правореалізації, правозастосування та наукових досліджень, а також між цими блоками загалом.

Сучасні наукові дослідження дозволяють укорінитися у думці, що функціонування права, основною формою якого виступає правове регулювання, забезпечується посередництвом руху інформації. Це прямо впливає з природи елементів механізму правового регулювання, зокрема норм права, правових актів, суб’єктивних прав та обов’язків тощо, які у сутності є ідеальними об’єктами, обрамленими матеріальною формою знакової системи – мови, що наділяє їх природою інформації. Більше того, саме посередництвом такої системи забезпечуються статичні та динамічні аспекти правової реальності (Яковлев, 2021: 22).

Також, як обґрунтовано стверджує М.І. Любченко, об’єктивнація права у зрозумілій знаковій системі є необхідною умовою виконання правом свого головного призначення, яким виступає правове регулювання (Любченко, 2015: 13).

У зв’язку з цим поняття, терміни і категорії сучасного права виступають його інтегральним компонентом, який пронизує усі види юридичної діяльності і при цьому зв’язує між собою у всьому діапазоні горизонтальних та вертикальних взаємозв’язків як системні елементи всередині галузей права, так і галузі між собою у рамках єдиного системного конструкту логіко-мовних феноменів. У зв’язку з цим чіткість елементів такої системи безпосередньо впливає на всі види юридичної діяльності.

У цьому сенсі категорія «ефективність», ренесанс розгляду якої детермінується у тому числі сучасними економічними та екологічними викликами, постає як один із символів переходу до нової методології аналізу права і юридичних процесів, що відбуваються у суспільстві та державі.

При цьому її специфіка і значення для правового регулювання господарських

відносин полягає у тому, що вона не належить до частини мовного інструментарію, посередництвом якого забезпечується правовий вплив на суспільні відносини, а характеризує якість цього процесу.

Однак, незважаючи на це, звернення до сучасних наукових поглядів на ефективність правового регулювання демонструє, з одного боку, занадто загальний зміст цієї категорії, що не відповідає сучасним потребам оцінки рівня адресності правового впливу, а з іншого – певну «лінійність» її розуміння в аспекті конкретних обставин застосування, що у сукупності створює перешкоду у визначенні чітких пререквізитів, які окреслюють можливу комбінаторику умов використання методів оцінки правового регулювання господарських відносин, як власне певного діапазону налаштувань такого застосування з огляду на мету використання регулятивних інструментів.

У зв'язку з цим окреслення можливих рівнів відносності ефективності правового регулювання господарських відносин виступає однією з базових умов з'ясування самої сутності методології визначення ефективності господарсько-правового регулювання суспільних відносин.

1. Загальні положення відносності ефективності

У сучасних юридичних дослідженнях ефективність правового регулювання осмислюється у контексті його мети (Білоус, 2018: 14; Волохов, 2024: 25) та результатів (Волохов, 2023: 115; Іщенко, 2011: 93; Тарахонич, 2010а: 12) або навіть у контексті співвідношення між метою та результатами (Наконечна, 2020: 228), у чому знаходять прояв уже методологічні аспекти визначення ефективності правового регулювання господарських відносин в умовах практики.

Поряд із цим проблема постає у контексті концепції самого методологічного підходу до визначення ефективності.

Насамперед необхідно розуміти, що правове регулювання господарських відносин здійснюється посередництвом системи правових засобів (Лепех, 2013: 320; Тарахонич, 2010б: 10), що досягають визначеної мети, перебуваючи у взаємозв'язку та взаємодії між собою (Тарахонич, 2010в: 13). Такими засобами виступають юридичні норми, правовідносини та правові приписи (Гольцова, 2013: 48), у яких втілюються дозволи, заборони та позитивні зобов'язування (Заяць, 2016: 205; Тарахонич, 2011: 38) щодо поведінки потенційних учасників господарських правовідносин. Комбінаторика правових засобів, своєю чергою, характеризує конкретний спосіб правового регулювання (Ванчук, 2014: 10).

З телеологічної точки зору це означає можливість розгляду ефективності правового регулювання господарських відносин з позицій здатності конкретного набору засобів, застосовуваних у визначений спосіб, досягти бажаного результату, тобто визначення ефективності інструмента правового регулювання.

Водночас, з іншого боку, ефективність правового регулювання стосовно визначеної

мети також може мати варіативний характер, зокрема у зв'язку зі складністю або багаторівневістю такої мети, наприклад, охоплення нею одночасно економічних та соціальних цілей (Стаднік, 2017: 107). У такому разі з методологічної точки зору виникає можливість визначення ефективності стосовно кожного результату. Більше того, ефективність самого наслідку залежно від застосованих критеріїв також може визначатися по-різному.

Усі окреслені аспекти діапазону ефективності, а тому і її відносності не ставали предметом окремого комплексного наукового аналізу, хоча саме від їх теоретичного розв'язання залежить у тому числі і формування інструментального змісту та порядку застосування відповідних гносеологічних знарядь.

Однак найбільш важливим є те, що сама концепція застосування методу визначення ефективності господарсько-правового регулювання не отримала повного розкриття. Адже, по суті, йдеться про причинно-наслідкову модель спричинення певним господарсько-правовим засобом визначеного наслідку. З гносеологічної точки зору йдеться про інструмент або «прилад» (знаряддя) юридичного аналізу, тобто своєрідну конструкцію або «рамку», яку можна розширити або звужити як у контексті часового аналізу, тобто як за темпоральною глибиною (горизонтально), так і за характером (обсягом) спричинюваних наслідків не лише для визначеної мети, проте також і для суміжних правовідносин, врегульованих як нормами певної галузі, так й інших галузей права (вертикально).

Таким чином, методологію визначення ефективності правового регулювання можна певною мірою порівняти зі «збільшувальним склом», яке може набувати різної форми залежно від переслідуваної мети аналізу і покладатися на різні фрагменти правової реальності більшого чи меншого обсягу. У всіх цих випадках ефективність набуватиме відносного характеру.

Крім того, слід ураховувати і специфіку використання аналізованого методу пізнання правової реальності на стадіях правотворчості (на якій вона сприяє прогностичному аналізу ефективності правового регулювання), правозастосування (на якій вона дозволяє оцінити і за можливості підкорегувати у спосіб, визначений законом, поведінку суб'єктів правозастосування для посилення ефекту правового регулювання відповідно до визначеної нормою права мети) та правового моніторингу (на якій вона дозволяє визначити реальний (фактичний) рівень ефективності правового регулювання господарських відносин). Своєю чергою на рівні господарсько-правових досліджень аналізований інструмент може бути застосований як в історичному, так і в актуальному і навіть у прогностичному ключі шляхом його «прикладення» на відповідні фрагменти правової реальності.

Розглянемо окреслену проблему у декількох ракурсах, у тому числі історичному, для забезпечення комплексного її аналізу.

В умовах відсутності чітко вимірюваних критеріїв визначення ефективності правового регулювання (Гаврилюк, 2024) звернемося до певною мірою абстрактного, проте поширеного у сучасних юридичних дослідженнях критерію визначення ефективності правового регулювання суспільних відносин, яким виступає ступінь збалансованості групових та індивідуальних інтересів, забезпечений правовим регулюванням (Купіна, 2017: 54).

Продемонструємо це у історичній динаміці.

2. Ефективність в аспекті диференціації приватних інтересів

Вже на ранній стадії розвитку людства, яку, наприклад, В.В. Васильєв називає «доправовою», як відзначає вчений, чітко у контексті табу як первісного засобу регулювання суспільних відносин окреслився майновий компонент. Перші заборони стосувалися підвладності рівня виживаності суспільних груп, а тому пов'язувалися з неможливістю обмеження доступу членів групи до мисливської здобичі. Тобто саме економічний складник суспільних відносин підштовхував людство до формування перших правил поведінки (Васильєв, 2019а: 39–40), а також до еволюції правових форм регулювання суспільних відносин, у ході якої виокремилися звичаї, договори та односторонні акти як регулятивні інструменти. Надалі з утворенням надлишкового продукту, що виступило основою для майновості та соціальної диференціації суспільства, були закладені економічні передумови для виникнення держави й формування позитивістського підходу до права (Васильєв, 2019б: 144–145), який у сутності ознаменував перехоплення державою ініціативи у використанні юридичних інструментів регулювання суспільних відносин.

В окресленому полягає коріння інструментальної природи права, з якою, як зазначає Ю.В. Цуркан-Сайфуліна, пов'язуються дві крайності розуміння зв'язку права із владою, а саме «зав'язаність» влади права на наявних інститутах суспільства або ж його розгляд як автономної сфери соціального владарювання, відірваного від інституційної структури суспільства (Цуркан-Сайфуліна, 2017: 71). Хоча, насправді, це лише дві крайні точки діапазону розгляду інструментальної природи права, яка повною мірою розкривається саме у «середньому положенні» між зазначеними крайніми позиціями. Це особливо чітко демонструється на рівні форм встановлення норм права державою, якими, як зазначає А.В. Мохонько, є закріплення норми внаслідок безпосередньої державної правотворчості або ж внаслідок санкціонування (закріплення) державою вже наявних у суспільстві приписів чи забезпечення їх певним ступенем обов'язковості (Мохонько, 2010: 47).

Порушена проблема ефективності господарського права отримує вирішення саме у контексті діалектичної єдності двох окреслених підходів у межах їх виваженого поєднання.

Наприклад, на ранніх етапах розвитку людства ефективним можна було вважати право, яке задовольняє інтереси окремої

особи та групи, у якій вона перебуває. Проте у зв'язку з тим, що ці інтереси повністю збігалися і будувалися на економічних потребах індивіда, які він міг систематично задовольнити лише переважно перебуваючи у групі (Див.: Хаустова, 2010: 55), ефективність мала досить простий характер. Тобто ефективними могли вважатися норми, які забезпечують інтереси індивіда у межах парадигми господарювання, характерної відповідному етапу розвитку суспільства.

Згодом внаслідок утворення майнових надлишків як результату винайдення нових засобів виробництва і способів ведення господарства було закладено основу для розмежування інтересів індивідів і виникнення у майбутньому конфлікту між ними. Водночас право у властивій йому інструментальній природі було покликано збалансувати відповідні інтереси.

Проте з переходом людства на якісно нову стадію самоорганізації і остаточним виникненням держави було розмежовано приватний та публічний інтерес. При цьому в основі обох видів інтересу, хоча і лежали у тому числі економічні підвалини, вони все ж таки розбавилися у системі нових детермінант, зокрема безпекових (оборонних), соціальних тощо.

При цьому у контексті еволюції права та правового регулювання господарських відносин простежується відхід від переважно санкціонування державою усталених правил поведінки до власне їх формування у ході безпосередньої державної правотворчості, у чому навіть можна побачити поступовий відхід від юснатуралістичного праворозуміння до позитивістського. Звідси ж витікає і те, що в історичній ретроспективі у разі застосування у ході аналізу ефективності права та правового регулювання методів пізнання, адекватних конкретному рівню розвитку права, тобто використання у тому числі історичного методу, можна дійти висновку, що ефективність правового регулювання можна розглядати з точки зору як приватних, так і публічних інтересів.

Інакше кажучи, на ранніх стадіях людства, коли держава лише переважно санкціонувала вже усталені норми поведінки ефективним у цілому безвідносно конкретних критеріїв, можна було вважати те регулювання господарських відносин, у ході якого закріплювалися усталені моделі.

Однак у ході «викристалізування» публічного інтересу і переходу ініціативи правового регулювання до держави, внаслідок чого вона отримала можливість встановлювати нові правила поведінки, проблема ефективності набула особливого значення.

Для прикладу наведемо один із перших спогадів про застосування міжнародних засобів економічного впливу, так звану «Мегарську псефізму». У 432 році до н.е. Афінянський морський союз заборонив торгівлю місту Мегари у містах і гаванях Союзу у зв'язку з переховуванням у місті афінянських рабів-утікачів (Янакаєва, 2015: 53). Постає проблема ефективності такого правового регулювання у контексті приватних та публічних інтересів.

На рівні інтересів власників рабів слід припустити, що відповідний крок може вважатися ефективним з прогностичної на момент його здійснення точки зору (адже на момент встановлення заборони можна лише спрогнозувати досягнення ним певної мети). Однак з точки зору споживачів товарів відповідного міста, які втратили можливість задовольнити свої інтереси відповідними майновими благами, питання ефективності відповідного кроку набуває неоднозначного змісту. В обох випадках ідеться про приватні інтереси, проте розширення рамки методології визначення ефективності демонструє спричинення певних супутніх і при цьому протилежних наслідків для інших правовідносин, що також підлягає врахуванню у визначенні ефективності.

З іншого боку, застосування відповідного методологічного концепту з доктринальних позицій сьогодення дозволяє вченим-правникам розширити відповідний фрейм (від. англ. *frame*, тобто «рамку») горизонтально (темпорально), тобто з урахуванням реально спричинених ним наслідків, і поставити під сумнів його ефективність з огляду на реально досягнуті результати (Янакаєва, 2015: 53).

Тобто це приклад одночасно вертикального та горизонтального застосування методологічного концепту визначення ефективності.

3. Ефективність в аспекті диференціації приватних та публічних інтересів

Водночас звернення до публічних інтересів ще більше ускладнює порушену проблему. Адже, незважаючи на те, що цей вид інтересу має самостійне значення, вчені-юристи справедливо відзначають, по-перше, присутність приватно-правового початку у тому числі і у публічно-правових галузях (Бірюкова, 2018: 79), у яких, як відомо, проблема забезпечення балансу приватних та публічних інтересів завжди стоїть актуально, а по-друге, те, що реалізація публічних інтересів хоча і непрямо, проте може призводити до задоволення приватних інтересів (Доценко, 2011: 300).

Прикладом у тому числі є колективізація суспільства перед обличчям загрози війни чи економічних криз, яка характеризується відмовою від індивідуальних цінностей на користь колективних (Білан, 2015: 190), у чому отримує відображення форма набуття публічного характеру сукупністю приватних інтересів, що дозволяє стверджувати про формування окремих публічних інтересів сукупністю приватних.

Однак навіть стосовно такої здавалося б гармонійної картини співвідношення приватних та публічних інтересів можна навести яскравий приклад, пов'язаний з регулюванням економічних відносин, коли, з одного боку, приватні інтереси певної частини населення становили основу публічного інтересу, тоді як приватні інтереси іншої залишилися незабезпеченими. Ідеться про експропріацію або ж націоналізацію майна, яка завжди безпосередньо пов'язана з проблемою балансу приватних і публічних інтересів (Спесівцев, Гофман, 2024: 47) і яка у найбільш агресивній за масштабами і механізмами реалізації формі була проведена у радянській державі на ранніх стадіях її розвитку (Vasyliiev,

2024: 110–111), внаслідок чого практично увесь сектор господарювання (фабрики, заводи, мануфактури, обслуговуючі товариства, банки) перейшов у державну власність.

Чи був такий регулятивний крок ефективним і стосовно чиїх інтересів? Очевидно, що прямим наслідком його «ефективності» стало порушення прав власників відповідних господарських структур, які не отримали жодної компенсації за позбавлення їх права власності, що і сьогодні порушує питання ретроспективної соціальної відповідальності держави (Ольшанченко, 2021: 171) перед відповідними особами або їх спадкоємцями.

Очевидно, що «у пилу реформ» відповідні рішення зумовлювалися політичною, а не економічною доцільністю. Однак навіть у такому разі питання господарсько-правової ефективності такого кроку було сумнівним у момент його здійснення. Тобто у цьому випадку вже порушувалася проблема ефективності у темпоральному, тобто горизонтальному вимірі, зокрема які саме цілі і коли повинні були бути досягнені? І чи виправдовувала їх ефективність неефективність такого рішення для інтересів приватних осіб? І чи було це рішення ефективним загалом, зважаючи на те, що перенесення нині методологічної рамки на наступні історичні етапи розвитку економіки продемонстрували подальшу денационалізацію підприємств, у тому числі і націоналізованих у радянський період? І якщо таке регулятивне рішення було ефективним, то чи було воно більш ефективним, ніж збереження ринкових механізмів функціонування відповідних суб'єктів господарювання?

При цьому ми говоримо лише про інтерес, а не про альтернативні критерії вимірювання ефективності, які можуть мати більш чіткий характер, а тому здатні продемонструвати справжні масштаби наслідків, спричинених відповідним підходом, у тому числі економічні наслідки.

Тут же порушується проблема співвідношення ефективності конкретного засобу стосовно визначеної мети, яка у подібному ключі нині розглядається щодо ефективності засобів судового захисту суб'єктивних прав (Спесівцев, 2020: 112–114), тобто йдеться про рівні ефективності різних засобів стосовно визначеної мети або ж правильне визначення ефективності як результату застосування певного засобу і обрання для цього оптимального інструмента досягнення відповідної мети, про що ми говорили на початку дослідження.

Прикладом застосування аналізованої нами методологічної концепції у вертикальному ракурсі, тобто у контексті обсягу спричинюваних наслідків для суміжних галузей права, може виступати аналіз ефективності проекту Закону України «Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період», зареєстрованого у Верховній Раді України 09 вересня 2021 року за № 6013, яким зокрема Господарський кодекс України визнається таким, що втратив чинність з дня набрання чинності зазначеним Законом (ВРУ, 2021).

Ефективність такого кроку, як видається, підлягає окремому з'ясуванню, у тому числі у міжгалузевому ключі. При цьому це, ймовірно, один із прикладів того, коли ефективність нормативно-правового акта визначалася вкрай обмежено через суто інструментальні, тобто «технічні» показники функціонування самого механізму правового регулювання суспільних відносин, а не спричинюваних таким механізмом наслідків.

Висновки. Підбиваючи підсумок під викладеним вище, необхідно зазначити, що відносний характер ефективності як характеристики певного процесу у разі її осмислення у контексті господарського права та інструментально-телеологічних особливостей його впливу на суспільні відносини дозволяє окреслити логічну методологічну рамку (*frame*) як певний пререквізитний конструкт або ж базовий концепт методу визначення ефективності правового регулювання господарських відносин.

Ії використання виступає умовою правильного визначення інструментального змісту методу встановлення ефективності господарсько-правового регулювання суспільних відносин, а також операційних особливостей його застосування у конкретних обставинах і з конкретною гносеологічною або практичною метою та з урахуванням різноманіття засобів правового регулювання господарських відносин, а також діапазону характеру та обсягу спричинюваних ними юридичних наслідків у різних рівнях структури правової системи.

Таким конструктом (фреймом) виступає причинно-наслідкова схема «засіб правового регулювання – наслідок (результат)», яка забезпечує можливість аналізу інструмента, тобто правового засобу регулювання господарських відносин, а також наслідків його застосування у межах реалізованих або прогнозованих правовідносин і встановлювати співвідношення наслідків застосування різних правових засобів щодо визначеної мети.

Інакше кажучи, відносність ефективності як характеристики процесу, у тому числі правового регулювання господарських відносин, передбачає певне зіставлення отриманого результату із запланованою метою (Наконечна, 2020: 228).

Такий підхід дозволяє визначити заплановану мету (наслідок) стосовно причини, тобто засобу господарсько-правового регулювання суспільних відносин у всьому його діапазоні. Крім того, окреслений фрейм дає змогу визначити різні характеристики темпоральної глибини таких наслідків (горизонтальний вимір ефективності), а також їх обсягу стосовно інших суспільних відносин, що не є безпосереднім об'єктом правового регулювання або ж щодо декількох видів суспільних відносин (вертикальний вимір ефективності), які методологічно охоплені відповідною причинно-наслідковою моделлю на стадії правотворчості.

Діапазон можливостей використання цього фрейму як у наукових, так і практичних цілях є надзвичайно широким.

Насамперед його можна використовувати у ході юридичної дослідницької роботи,

а також на стадії нормотворчості. У такому сенсі він передбачає моделювання комбінаторики причинно-наслідкових зв'язків для визначення найбільш ефективного засобу правового регулювання (характеру норми та запроваджуваної нею моделі правовідношення) стосовно бажаної мети.

Використання окресленого концепту на стадії правозастосування дозволятиме суб'єкту застосування нормативного положення визначити рівень ефективності відповідного правового засобу стосовно переслідуваної мети в умовах конкретних, можливо неохоплених моделлю факторів, або виникнення специфічних практичних обставин з можливістю корегування у зв'язку з цим у рамках, визначених законом, правозастосування у конкретній практичній ситуації з метою посилення ефекту правового регулювання.

Застосування відповідної методологічної рамки на стадії моніторингу ефективності правового регулювання дозволятиме вносити чіткість у питання співвідношення прогнозованих та фактичних наслідків правового впливу на господарські відносини.

Поряд із цим, як ми зазначали, йдеться про певний пререквізитний конструкт або ж базовий концепт методу визначення ефективності правового регулювання господарських відносин. Його втілення у кінцевому методологічному продукті може бути забезпечене лише подальшою науковою розробкою окресленої моделі, у ході якої характеристика ефективності набуде більше конкретності, у тому числі посередництвом визначення чітких вимірюваних критеріїв, що окреслять гносеологічний потенціал відповідного методу і сферу, тобто предметний діапазон його можливого застосування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Яковлев Д.О. Договір про конфіденційність в цивільному праві України : дис. ... д-ра філософії. Спец. : 081 «Право». Харків, 2021. 221 с.
2. Любченко М.І. Юридична термінологія: поняття, особливості, види : монографія. Харків : ТОВ «Видавництво Права людини», 2015. 280 с.
3. Білоус О.В. Ефективність права у світлі концепції людиноцентризму. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2018. № 34. С. 12–14.
4. Волохов О.С. До питання визначення поняття «ефективність законодавства» та його використання. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 73. С. 25–30.
5. Волохов О. Окремі підходи до визначення поняття ефективності правових норм. *Публічне право*. 2023. № 2 (50). С. 109–116.
6. Іщенко І.А. Спеціальні ознаки правового регулювання: проблеми визначення поняття, сутності та їх співвідношення. *Держава і право*. Київ, 2011. Вип. 53. С. 92–98.
7. Тарахонич Т.І. Ефективність правового регулювання (питання теорії). *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 11–13.
8. Наконечна А. Ефективність впливу правового регулювання на задоволення людських потреб та інтересів. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 10. С. 227–231.
9. Лепех Л.Л. Зміст та особливості «правове регулювання». *Митна справа*. 2013. № 5 (89). Ч. 2, кн. 2. С. 314–321.
10. Тарахонич Т.І. Правове регулювання та правотворчість: співвідношення понять. *Держава і право*. Київ, 2010. Вип. 49. С. 9–16.

11. Тарахонич Т.І. Механізм дії права, механізм правового регулювання, механізм реалізації права: особливості взаємодії. *Держава і право*. Київ, 2010. Вип. 50. С. 12–18.

12. Гольцова О. Є. Нетипові соціальні регулятори як специфічні норми в системі соціального регулювання. *Держава і право*. Київ, 2013. Вип. 60. С. 46–52.

13. Заяць Н. Сутнісна характеристика правових засобів у механізмі правового регулювання. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 202–205.

14. Тарахонич Т.І. Змістова характеристика правових засобів: сучасні погляди. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 2. С. 36–39.

15. Ванчук І.Д. Спосіб правового регулювання: окремі аспекти. *Юридичний науковий електронний журнал*: електрон. наук. фахове вид. 2014. № 1. С. 8–11. URL: http://lsej.org.ua/1_2024/3.pdf (дата звернення: 25.01.2025).

16. Стадник І.В. Ефективність механізму господарсько-правового регулювання. *Право і суспільство*. 2017. № 5, ч. 2. С. 104–108.

17. Гаврилук О. Як підвищити ефективність державного управління. *Економічна правда* (8 травня 2024 року). URL: <https://epravda.com.ua/columns/2024/05/08/713351/> (дата звернення: 20.01.2025).

18. Купіна Л.Ф. Критерії ефективності правових норм. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 18. Право*. 2017. Вип. 32. С. 51–57.

19. Васильєв В.В. Табу як засіб саморегулювання майнових відносин у первісному суспільстві. *Приватне та публічне право*. 2019. № 4. С. 38–41.

20. Васильєв В. Еволюція правових засобів саморегулювання майнових цивільних відносин. *Юридичний вісник*. 2019. № 4. С. 142–148.

21. Куркан-Сайфуліна Ю.В. Владні засади права: філософсько-правове дослідження: дис. д-ра юрид. наук. : 12.00.12 «Філософія права». Одеса, 2017. 381 с.

22. Мохоцько А.В. Місце норм права у системі соціальних норм. *Держава і право*. Київ, 2010. Вип. 48. С. 44–49.

23. Хаустова М. Структура правової системи суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2010. № 1 (60). С. 49–58.

24. Янакаєва К.М. Історичні аспекти становлення інституту санкцій у міжнародному праві. *Право і суспільство*. 2015. № 5–2, ч. 3. С. 52–57.

25. Бірюкова А.Г. Співвідношення приватного та публічного права: дуалістичний аспект. *Право і суспільство*. 2018. № 4. С. 76–80.

26. Доценко О.М. Природа права на особисте життя. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2011. № 1 (52). С. 296–302.

27. Білан О.П. Обмеження договірної свободи публічним порядком та моральними засадами суспільства (порівняльний аналіз). *Держава і право*. Київ, 2015. Вип. 67. С. 188–202.

28. Спесівцев Д.С., Гофман Ю.Б. Поняття і види націоналізації майна. *Історико-правовий часопис*. 2024. № 2 (23). С. 40–50.

29. Vasyliiev V. Self-Regulation of Property Civil Relations With the Participation of State-Owned Enterprises: Shortcomings of the Soviet Approach. *Danube*. 2024. Vol. 15, Issue 2. P. 108–118.

30. Ольшанченко В.І. Цивільно-правова відповідальність держави Україна перед суб'єктами підприємницької діяльності: дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2021. 230 с.

31. Спесівцев Д. Ефективність способу судового захисту суб'єктивних цивільних прав на нерухоме майно. *Юридичний вісник* 2020. № 4. С. 109–116.

32. Про особливості регулювання підприємницької діяльності окремих видів юридичних осіб та їх об'єднань у перехідний період: проект Закону № 6013, зареєстрований у Верховній Раді України 09.09.2021 року. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 (дата звернення: 28.01.2025).

REFERENCES:

1. Yakovlev, D.O. (2021). *Dohovir pro konfidentsiinst v tsyvilnomu pravi Ukrainy [Confidentiality agreement in civil law of Ukraine]: dysertatsiia doktora filosofii*, Yaroslav Mudryi National Law University. 221 s. [in Ukrainian].

2. Liubchenko, M.I. (2015). *Yurydychna terminolohiia: poniattia, osoblyvosti, vydy [Legal terminology: concepts, features, types]*. TOV «Vydavnytstvo Prava liudyny» [in Ukrainian].

3. Bilous, O.V. (2018). Efektyvnist prava u svitli kontseptsii liudynotsentryzmu [Law effectiveness in the light of the anthropocentric concept]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitar-noho universytetu. Seriia: YurySprudentsiia – Scientific Bulletin of the International Humanities University. Series: Jurisprudence*, 34, 12–14 [in Ukrainian].

4. Volokhov, O.S. (2024). Do pytannia vyznachennia poniattia «efektyvnist zakonodavstva» ta yoho vykorystannia [On the question of defining the concept “effectiveness of legislation” and its use]. *Aktualni problemy polityky – Actual problems of politics*. 73, 25–30 [in Ukrainian].

5. Volokhov, O. (2023). Okremi pidkhody do vyznachennia poniattia efektyvnosti pravovykh norm [Separate approaches of determining the concept of effectiveness of legal norms]. *Publichne pravo – Public Law Magazine*, 2(50), 109–116 [in Ukrainian].

6. Ishchenko, I.A. (2011). Spetsialni oznaky pravovoho rehu-liuvannia: problemy vyznachennia poniattia, sutnosti ta yikh spivvidnoshennia [Special features of legal regulation: problems of defining the concept, essence and their relationship]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 53, 92–98 [in Ukrainian].

7. Tarakhonich, T.I. (2010). Efektyvnist pravovoho rehuliu-vannia (pytannia teorii) [Effectiveness of legal regulation (a question of theory)]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava – Law Review of Kyiv University of Law*, 2, 11–13 [in Ukrainian].

8. Nakonechna, A. (2020). Efektyvnist vplyvu pravovoho rehuliu-vannia na zadovolennia liudskykh potreb ta interesiv [Effectiveness of the influence of legal regulation on the satisfaction of human needs and interests]. *Pidpriemnytstvo, hospo-darstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 10, 227–231 [in Ukrainian].

9. Lepekh, L.L. (2013). Zmist ta osoblyvosti «pravove rehu-liuvannia» [Content and features of “legal regulation”]. *Mytna sprava – Customs*, 5(89), 314–321 [in Ukrainian].

10. Tarakhonich, T.I. (2010). Pravove rehuliu-vannia ta pravot-vorchist: spivvidnoshennia poniat [Legal regulation and law-mak-ing: the relationship between concepts]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 49, 9–16 [in Ukrainian].

11. Tarakhonich, T.I. (2010). Mekhanizm dii prava, mekhan-izim pravovoho rehuliu-vannia, mekhanizm realizatsii prava: osoblyvosti vzaiemodii [Mechanism of action of law, mechanism of legal regulation, mechanism of law implementation: features of interaction]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 50, 12–18 [in Ukrainian].

12. Holtsova, O.Ye. (2013). Netypovi sotsialni rehuliatory yak spetsyficni normy v systemi sotsialnoho rehuliu-vannia [Atypical social regulators as specific norms in the system of social regulation]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 60, 46–52 [in Ukrainian].

13. Zaiats, N. (2016). Sutnisna kharakterystyka pravovykh zasobiv u mekhanizmi pravovoho rehuliu-vannia [Essential characteristics of legal means in the mechanism of legal regulation]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 12, 202–205 [in Ukrainian].

14. Tarakhonich, T.I. (2011). Zmistovna kharakterystyka pravovykh zasobiv: suchasni pohliady [Substantive characteristics of legal remedies: modern views]. *Chasopys Kyivskoho uni-versytetu prava – Law Review of Kyiv University of Law*, 2, 36–39 [in Ukrainian].

15. Vanchuk, I.D. (2014). Sposib pravovoho rehuliu-van-nia: okremi aspekty [Method of legal regulation: some aspects]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal – Juridical scientific and electronic journal*, 1, 8–11. http://lsej.org.ua/1_2024/3.pdf [in Ukrainian].

16. Stadnik, I.V. (2017). Efektyvnist mekhanizmu hospo-darsko-pravovoho rehuliu-vannia [The effectiveness of the eco-nomic and legal regulation mechanism]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 5(2), 104–108 [in Ukrainian].

17. Havryliuk, O. (2024, 8 travnia). Yak pidvyshchyty efektyvnist derzhavnoho upravlinnia [How to improve the efficiency of public administration]. *Ekonomiczna prava – Economic truth*. Retrieved from: <https://epravda.com.ua/columns/2024/05/08/713351/> [in Ukrainian].

18. Kupina, L.F. (2017). Kryterii efektyvnosti pravovykh norm [Criteria for the effectiveness of legal norms]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu*

- imeni M.P. Dragomanova. Seriya 18. Pravo – Scientific journal of the Mykhailo Dragomanov Ukrainian State University. Series 18. Law, 32, 51–57 [in Ukrainian].
19. Vasyliiev, V.V. (2019). Tabu yak zasib samorehuliuivannia mainovykh vidnosyn u pervisnomu suspilstvi [Taboo as mean of self-regulation proprietary relationships in primitive societies]. *Pryvatne ta publichne pravo – Private and Public Law*, 4, 38–41 [in Ukrainian].
20. Vasyliiev, V. (2019). Evoliutsiia pravovykh zasobiv samorehuliuivannia mainovykh tsyvilnykh vidnosyn [Evolution of legal means of self-regulation of property civil relationships]. *Yurydychnyi visnyk – Law Herald*, 4, 142–148 [in Ukrainian].
21. Tsurkan-Saifulina, Yu.V. (2017). *Vladni zasady prava: filosofsko-pravove doslidzhennia [Power Grounds of Law: Philosophical and Legal Research]*: dysertatsiia doktora yurydychnykh nauk, National University “Odesa Law Academy”. 381 s. [in Ukrainian].
22. Mokhonko, A.V. (2010). Mistse norm prava u systemi sotsialnykh norm [The place of legal norms in the system of social norms]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 48, 44–49 [in Ukrainian].
23. Khaustova, M. (2010). Struktura pravovoi systemy suspilstva [The structure of the legal system of society]. *Visnyk Akademii pravovykh nauk Ukrainy – Journal of the Academy of Legal Sciences of Ukraine*, 1(60), 49–58 [in Ukrainian].
24. Yanakaieva, K.M. (2015). Istorychni aspekty stanovlennia instytutu sanktsii u mizhnarodnomu pravi [Historical aspects of the formation of the institution of sanctions in international law]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 5–2(2), 52–57 [in Ukrainian].
25. Biryukova, A.G. (2018). The relationship between private and public law: a dualistic aspect [The relationship between private and public law: a dualistic aspect]. *Pravo i suspilstvo – Law and Society*, 4, 76–80 [in Ukrainian].
26. Dotsenko, O.M. (2011). Pryroda prava na osobyste zhyttia [The nature of the right to privacy]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Bulletin of Kharkiv National University of Internal Affairs*, 1(52), 296–302 [in Ukrainian].
27. Bilan, O.P. (2015). Obmezhenia dohovirnoi svobody publichnyim poriadkom ta moralnymy zasadamy suspilstva (porivnialnyi analiz) [Restrictions on contractual freedom by public order and moral principles of society (comparative analysis)]. *Derzhava i pravo – State and Law*, 67, 188–202 [in Ukrainian].
28. Spiesivtsev, D.S., Hofman Yu.B. (2024). Poniattia i vydy natsionalizatsii maina [The concept and types of property nationalization]. *Istoryko-pravovyi chasopys – History and Law Journal*, 2(23), 40–50 [in Ukrainian].
29. Vasyliiev, V. (2024). Self-Regulation of Property Civil Relations With the Participation of State-Owned Enterprises: Shortcomings of the Soviet Approach. *Danube*. 15(2), 108–118 [in English].
30. Olshanchenko, V.I. (2021). *Tsyvilno-pravova vidpovidalnist derzhavy Ukraina pered subiektamy pidpriemnytskoi diialnosti [The civil liability of the state of Ukraine to the subjects of economic activity]*: dysertatsiia kandydata yurydychnykh nauk, Yaroslav Mudryi National Law University. 230 s. [in Ukrainian].
31. Spiesivtsev, D. (2020). Efektyvnist sposobu sudovoho zakhystu subiektivnykh tsyvilnykh prav na nerukhome maino [The efficiency of judicial way of protection of subjective civil rights on immovable property]. *Yurydychnyi visnyk – Law Herald*, 4, 109–116 [in Ukrainian].
32. Pro osoblyvosti rehuliuivannia pidpriemnytskoi diialnosti okremykh vydiv yurydychnykh osib ta yikh obiednan u perekhidnyi period [On the peculiarities of the regulation of entrepreneurial activity of certain types of legal entities and their distribution in the transitional period]: Bill No. 6013 of 09.09.2021. http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=72707 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 03.02.2025
The article was received 03 February 2024